

LAKIALOITE 55/2005 vp

Laki koe-eläintoiminnasta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykselle (HE 32/2005 vp) laiksi koe-eläintoiminnasta. Hallituksen esitys laiksi koe-eläintoiminnasta perustuu pääosin kaksikymmentä vuotta vanhaan direktiiviin (86/698/ETY) ja euroop-

palaiseen yleissopimukseen (SopS 85/1990). Direktiiviä ollaan lähivuosina uudistamassa. Myös Suomen koe-eläinlain olisi syytä ennakoita tulevia muutoksia.

PERUSTELUT

Koe-eläintoiminnalla tarkoitetaan eläintenpitoa eläinkokeita varten sekä erilaisten kokeiden, testien, tutkimusten ja selvitysten suorittamista koe-eläimillä tai koe-eläimiä hyväksi käyttäen. Kysymys ei ole marginaalisesta ilmiöstä, sillä vuonna 2003 eläinkokeissa käytettiin 343 000 koe-eläintä. Näistä eläimistä noin puolet on ollut kaloja, muista eläimistä suurin osa on ollut jyrksijöitä.

Voimassa oleva lainsäädäntö on pitkälti vanhentunutta, ja on hyvin harmillista, ettei säädösten muuttamisen yhteydessä ole haluttu ryhtyä keskeisiin asiallisiin muutoksiin koe-eläintoiminnan järjestämisessä. Koe-eläintoimintaa sääntelevän lain tarkoitus täytyy olla kokeiden sääntelyn lisäksi koe-eläinten suojelu. Tästä lähtökohdasta rakennetun lain täytyy korostaa, että eläinkokeet tulee aina korvata toisella tieteellisesti luotettavalla menetelmällä, kun se on tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi mahdollista, eikä eläimille saa aiheuttaa voimakasta kipua tai

pysyvää haittaa. Eläinkokeita voidaan ylipäänsä pitää hyväksyttävänä vain, jos kyseessä on ihmisen tai eläimen hyvinvoinnille tärkeä tutkimus. Lain tavoitteena täytyy olla, että eläinkokeita vähennetään, joten kokeissa käytettyjen eläinten kokonaismäärää tulee voida seurata. Suomen tulee kieltää kokonaan kädellisten käyttö eläinkokeissa. Eläinsuojelulautakuntiin tarvitaan nykyistä kattavammin eläinsuojelun ja etikan asiantuntemusta.

Eläinkokeiden viimesijaisuus täytyy kirjata lakiin hallituksen esitystä selkeämmin. Lain säätämisen taustalla oleva direktiivikin edellyttää, ettei koetta saa suorittaa, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi on mahdollista soveltaa jotakin toista tieteellisesti luotettavaa menetelmää, joka ei edellytä eläimen käyttöä. Hallituksen esityksen 7 §:n mukaan eläinkokeen saa suorittaa vain, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi ei ole käytännössä mahdollista käyttää muuta tieteellisesti luotettavaa menetelmää. Il-

maisu "käytännössä" on epämääräinen: onko eläinkoe oikeutettu esimerkiksi silloin, jos tutkimusbudjetti tai -aikataulu ei sallisi kalliimman tai enemmän aikaa vievän toisen metodin käyttöä? Eläinkokeiden käytön pitää olla ehdottomasti viimesijainen vaihtoehto. Lakitekstiä on tiukennettava tarkoittamaan direktiivin velvoitetta käyttää vaihtoehtoista menetelmää, jos sellainen on. Tämä periaate on lisättävä lain tarkoitukseen (1 §), koe-eläinlaitoksen henkilöstön vaatimukseen (6 §), eläimen käyttämiseen (7 §) ja yleisiin periaatteisiin (9 §). Lain tarkoitukselta on lisäksi ilmeistä, että lain tavoitteena on kokeiden sääntelyn lisäksi koe-eläinten suojelu.

Hallituksen esityksen 4 §:ssä olevaa eläinkokeen määritelmää täytyy laajentaa, koska koe-eläinten merkitseminen ja näytteenotto esimerkiksi korvien loveamisella ja hännänkatkaisulla aiheuttavat vähintään neulanpistoon verrattavaa kipua. Tällaiset toimenpiteet on luettava eläinkokeiksi, jotta laki ohjaa käyttämään tuskattomia merkitsemismenetelmiä. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa on lueteltava tällaiset eläinsuojeluasetuksen (396/1996) sallimat, mutta kipua aiheuttavat toimenpiteet, kuten korvien rei'ittäminen tai loveaminen tai mikrosirun asettaminen eläimeen. Mikäli näitä kivuliaita menetelmiä käytetään, tulee edellyttää kivun lievittämistä.

Hyväksyttävän kokeen tarkoitus on esityksen 8 §:ssä määritelty niin laajasti, että se kattaa lähes millaiset kokeet tahansa. Kuitenkin eläinkokeiden teko esimerkiksi kasvitautien tutkimiseksi tai oikeuslääketieteellisiin tarkoituksiin ei nykyesityksen mukaan ole hyväksyttävää eikä tieteellisesti välttämätöntä. Eläinkokeen saa tehdä vain ihmisen tai eläimen hyvinvoinnille tärkeän tutkimuksen vuoksi, ei pelkästään itse tieteellisen tutkimuksen vuoksi.

Kädelliset ovat älyllisesti ja sosiaalisesti erittäin kehittyneitä, mikä tekee niistä sopimattomia koe-eläimiksi. Useimmilla apinoilla on vahvat perhesuhteet, ja omasta ryhmästä eristäminen aiheuttaa niille ahdistusta. Niiden älyllinen kehitystaso edellyttäisi erittäin virikkeellistä ja tilavaa ympäristöä. Suuri osa kädellisistä on uhanalaisia, joten niiden pitäminen koe-eläimi-

nä on arveluttavaa (CITES-sopimus). Apinoiden koe-eläinkäytöstä keskustellaan jatkuvasti, ja moni maa on kieltänyt ihmisapinoiden käytön. Suomen lain tulee olla edistyksellinen ja kieltää kokonaan kädellisten käyttö koe-eläiminä. Kielto on lakialoitteen 9 §:ssä.

Mikään tarkoitus ei oikeuta suuren kärsimyksen aiheuttamiseen eläimelle. Tällaisille kokeille voidaan aina löytää inhimillisempi vaihtoehto. Siksi voimakasta kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa aiheuttavat eläinkokeet on kiellettävä kokonaan. Tämä kieltäminen on lakialoitteen 9 §:ssä. Koska lakialoitteessa kielletään voimakasta kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa eläimelle aiheuttavat kokeet, ei luonnollisesti tarvita sääntöä tällaisen eläimen uudelleenkäytöstä.

Hallituksen esityksen 24 §:ssä ehdotetaan perustettavaksi koe-eläinlaitoksista irrotettu eläin-koelautakunta ja -jaostoja. Nykyinen käytäntö ei täytä eettisen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden tai asioiden puolueettoman käsittelyn periaatteita, tämä lähtökohta on tunnustettu myös hallituksen esityksessä. Tavoitteena on, että eläinkokeita arvioitaisiin eettisistä lähtökohdista ja otettaisiin huomioon myös eläimen intressi yleisesti. Hallituksen esityksen mukainen lautakunnan ja jaostojen kokoonpano ei kuitenkaan vastaa ongelmiin riittävästi, sillä esityksessä perustetaan alueellisia jaostoja, joissa olisi mukana vain joko etiikan tai eläinsuojelun edustaja. Tämä ei ole kestävä lähtökohta, koska etiikan ja eläinsuojelun edustajilla on lautakunnassa eri tehtävä. Etiikan asiantuntijan tehtävä on vaikuttaa jaostoissa käytävän eettisen keskustelun tasoon ja asiallisuuteen. Hänen asiantuntemuksensa liittyy argumentointiin eli esitettyjen väitteiden perustelujen ja loogisuuden arviointiin. Hän voi myös tuoda mukaan uusia näkökulmia, joita muut lautakunnan jäsenet eivät ole ottaneet huomioon. Eläinsuojelijan tehtävänä on puolestaan edustaa eläinten intressejä arvioitaessa eläinkokeita. Tämä ei ole kenenkään muun jaoston jäsenen tehtävä — ja se kuitenkin on niin olennainen osa arviointia, että myös eläinsuojelun edustajan on oltava läsnä. Näitä kahta roolia ei voida yhdistää toisen kärsimättä. Siksi myös jaostoi-

hin on kuuluttava molempien roolien edustajat. Lisäksi vaatimus siitä, että eläinsuojelun edustajalla on oltava kokemusta käytännön eläinsuojelutyöstä, on perusteeton ja rajaa edustajan kompetenssia tarpeettomasti.

Myös hallituksen esityksen perustelut tarvitsevat uudistamista. Hallituksen esityksen 9 §:n 5 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset eläinkokeiden luokittelusta niiden aiheuttaman kivun, tuskan, kärsimyksen tai pysyvän haitan perusteella. Suomessa on tähän asti tilastoitu myös nollaluokan eläinkokeet eli sellaiset eläinkokeet, joista eläimelle aiheutuva kipu, tuska, kärsimys ja haitta jäävät vähäisemmäksi kuin neulanpiston aiheuttama tuntemus tai jossa koe-eläin lopetetaan tutkimus- tai opetustarkoitukseen hyväksytyä menetelmää käyttäen. On syytä tilastoida ne edelleenkin, jotta luvut ovat vertai-

lukelpoisia ja jotta todellisesti käytettyjen eläinten määrät ovat yhteiskunnan tiedossa.

Monessa maassa nollaluokan kokeet luetaan eläinkokeisiin ja menettelyä on ehdotettu EU:n koe-eläindirektiiviin. Direktiivin ja koe-eläinlain tavoitteena on koe-eläinten käytön vähentäminen, joten tapahtuvia muutoksia käytettyjen eläinten kokonaismäärässä tulee voida seurata. Nollakokeille voidaan sallia kevennetty lupamenettely. Tämän vuoksi esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisättävä, että ministeriön edellytetään edelleenkin pitävän tilastoa nollaluokan eläinkokeista. Näistä kokeista on myös ilmoitettava eläinkoelautakunnalle.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

koe-eläintoiminnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on suojella koe-eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Lain tarkoituksena on myös edistää koe-eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua sekä koe-eläinten käytölle vaihtoehtoisten menetelmien kehittämistä ja käyttöä. Lisäksi lain tarkoituksena on varmistaa, että eläimiä pidetään ja käytetään koe-eläintoiminnassa vain tarpeellisista ja tärkeistä syistä.

(2 mom. kuten HE)

Koe-eläintoiminnassa tulee edistää tutkimusta sellaisten vaihtoehtoisten menetelmien kehittämiseksi ja hyväksymiseksi, joilla voitaisiin

saada tasoltaan yhtä hyvää tietoa kuin se, joka saadaan eläinkokeilla, mutta siten, että käytetään vähemmän eläimiä tai kivuttomampia menettelyjä.

2 ja 3 § (Kuten HE)

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *eläinkokeella* sellaisten kokeiden, testien, tutkimusten tai selvitysten suorittamista 8 §:ssä määritellyissä tarkoituksissa koe-eläimillä tai koe-eläimiä hyväksi käyttäen, joista eläimille voi aiheutua vähintään neulanpiston aiheuttamaan tuntemukseen verrattavaa kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa; eläinkokeeksi

katsotaan myös kaikki sellaiset toimet, joiden tarkoituksena tai todennäköisenä seurauksena on koe-eläimen syntyminen tilaan tai olosuhteisiin, jotka voivat aiheuttaa sille kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa, samoin terminaalisesa anestesiassa suoritettut koetoimenpiteet, jos toimenpide muutoin tehtynä täyttää eläinkokeen tunnusmerkit; eläinkokeeksi katsotaan myös muuntogeenisen eläimen tai eläinkannan syntymiseen tähtäävät toimet; eläinkokeeksi katsotaan myös eläimen merkitseminen kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa aiheuttavaa toimenpidettä käyttäen; eläinkoe alkaa silloin, kun eläintä aletaan valmistella kokeessa käytettäväksi, ja päättyy, kun havaintojen tekeminen elävästä eläimestä koetta varten on saatettu loppuun;

(2—5 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

2 luku

Koe-eläintoiminnalle asetettavat vaatimukset

5 §

(Kuten HE)

6 §

Koe-eläinlaitoksen henkilöstö

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Eläinlääkintähuoltoa varten suurilla koe-eläinlaitoksilla on oltava kokopäiväiseksi palkattu, välittömästi paikalle saatava eläinlääkäri. Pienillä laitoksilla, joiden koe-eläintoiminta on vähäistä, on oltava käytettävissä nimetty eläinlääkäri, joka on perehtynyt laitoksen toimintaan ja jonka saa tarvittaessa paikalle lyhyellä varoitusajalla. Näille eläinlääkäreille on oltava nimetyt varaeläinlääkärit, joiden on pystyttävä saapumaan koe-eläinlaitokselle lyhyellä varoitusajalla. Koe-eläimiä käyttävän laitoksen eläinlääkärillä on oltava 10 §:ssä tarkoitettu kelpoisuus suorittaa eläinkokeita.

Koe-eläinlaitoksella on oltava henkilö, joka on perehtynyt vaihtoehtoisten menetelmien käyttöön ja kehittämiseen.

(5 mom. kuten HE:n 4 mom.)

3 luku

Eläinkoe

7 §

Eläimen käyttäminen eläinkokeeseen

Eläinkokeen saa suorittaa vain, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi ei ole mahdollista käyttää muuta tieteellisesti luotettavaa menetelmää, joka ei edellytä eläimen käyttöä.

(2 mom. kuten HE)

8 §

Eläinkokeen tarkoitus

Eläinkokeen saa suorittaa ainoastaan:

1) jos kyseessä on lääkkeiden, elintarvikkeiden tai muiden ihmisten tai eläinten hyvinvoinnille välttämättömien aineiden ja valmisteiden kehittäminen tai tuotanto sekä niiden laadun, tehokkuuden tai turvallisuuden testaus;

a) ihmisten tai eläinten taudin, sairauden tai muun häiriön tai näiden vaikutusten torjumiseksi, ehkäisemiseksi, määrittämiseksi tai hoitamiseksi;

b) ihmisten tai eläinten elintoimintojen arvioimiseksi, selvittämiseksi, säätämiseksi tai muuntelemiseksi;

2) ympäristön suojelemiseksi;

3) ihmisten tai eläinten fysiologisten tilojen, taudin, sairauden tai muun häiriön määrittämiseksi, arvioimiseksi, selvittämiseksi, säätämiseksi, muuntelemiseksi tai hoitamiseksi;

4) ihmisten tai eläinten hyvinvoinnille tärkeän tieteellisen tutkimuksen kannalta.

(2 mom. kuten HE)

9 §

Eläinlääkintäkoetta koskevat yleiset periaatteet

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Sellaista eläinlääkintäkoetta, josta eläimelle aiheutuu voimakasta kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysy-

vää haittaa, jota ei voida kokeen luonteesta joh-
tuen lievittää, ei saa suorittaa. Eläinkoetta ei saa
suorittaa eläimen kivun- tai tuskansietokyvyn
tutkimiseksi.

Eläinkoetta ei saa suorittaa, jos tavoitellun tu-
loksen saavuttamiseksi on mahdollista soveltaa
jotakin toista tieteellisesti luotettavaa menetel-
mää, joka ei edellytä eläimen käyttöä.

Kädellisten käyttö koe-eläiminä on kielletty.
(6 mom. kuten HE:n 4 mom.)

10 §
(Kuten HE)

4 luku

Koe-eläimet

11—13 §
(Kuten HE)

14 §

Koe-eläimen uudelleen käyttäminen

Eläinkokeessa ollutta eläintä ei saa käyttää
uudelleen eläinkokeeseen, jolleivät sen tervey-
dentila ja hyvinvointi ole palautuneet normaali-
leiksi.

15 ja 16 §
(Kuten HE)

5 luku

**Lupa koe-eläintoimintaan ja eläinkokeen suo-
rittamiseen**

17—22 §
(Kuten HE)

6 luku

Eläinkoelautakunta

23 §
(Kuten HE)

24 §

*Eläinkoelautakunnan asettaminen ja kokoon-
pano*

Eläinkoelautakunnan asettaa valtioneuvosto
maa- ja metsätalousministeriön esityksestä vii-
deksi vuodeksi kerrallaan. Lautakuntaan kuuluu
puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä 20
muuta jäsentä ja heidän henkilökohtaiset varajä-
senensä. Lautakunnan kokoonpanossa tulee ot-
taa huomioon maan eri osien tasapuolinen edus-
tus koe-eläintoiminnan harjoittamisen kannalta.
Lautakunta toimii Etelä-Suomen lääninhallituk-
sen yhteydessä.

Lautakunnan puheenjohtajalla ja varapuheen-
johtajalla tulee olla oikeustieteen kandidaatin
tutkinto. Lautakunnan jäsenten ja varajäsenten
tulee olla tunnetusti taitavia ja kokeneita koe-
eläinten käyttöä, eläinkokeiden vaihtoehtoja ja
eläinten hyvinvointia tuntevia henkilöitä, joista
neljän tulee edustaa tieteellisen tutkimuksen
asiantuntemusta, neljän koe-eläinten hoitoa ja
eläimille suoritettavia toimenpiteitä koskevaa
asiantuntemusta, neljän eläinlääketieteellistä
asiantuntemusta, neljän asiantuntemusta eläin-
suojelutyössä sekä neljän asiantuntemusta eetti-
sissä kysymyksissä.

(3 mom. kuten HE)

25—30 §
(Kuten HE)

7 luku

Valvonta

31—34 §
(Kuten HE)

8 luku

Pakkokeinot ja seuraamukset

35—38 §
(Kuten HE)

LA 55/2005 vp — Anni Sinnemäki /vihr ym.

9 luku

Erinäiset säännökset

39—41 §
(Kuten HE)

10 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

42—45 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2006.

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2005

Anni Sinnemäki /vihr
Rosa Meriläinen /vihr
Oras Tynkkynen /vihr
Irina Krohn /vihr
Kirsi Ojansuu /vihr
Osmo Soininvaara /vihr
Heidi Hautala /vihr

Jyrki Kasvi /vihr
Annika Lapintie /vas
Minna Sirnö /vas
Outi Ojala /vas
Anne Huotari /vas
Marjaana Koskinen /sd
Tuija Brax /vihr